

УДК 336.717.18

Барановський О. І.

*доктор економічних наук, професор,
проректор Університету банківської справи, Україна;
e-mail: bai.professor@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-5505-5098*

Путінцева Т. В.

*аспірант Університету банківської справи, Україна;
e-mail: t.putintseva111@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-7640-7080*

МІСЦЕ І РОЛЬ ЛІКВІДНОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЇХНЬОЇ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ

Анотація. Акцентовано увагу на необхідності / значущості дієвої системи забезпечення фінансової безпеки комерційних банків і негативах її відсутності. Зазначено, що формуванню зазначеної системи має приділятися повсякденна увага науковців і практиків, владних структур, регуляторів ринку банківських послуг, саморегулювальних організацій і комерційних банків. Визначено взаємозв'язок і взаємозумовленість ліквідності комерційних банків та їхньої фінансової безпеки. Наголошено на значущості ліквідності комерційних банків у забезпеченні фінансової безпеки банківських установ. На основі критичного аналізу наявних в економічній літературі підходів наведено авторське бачення на сутність фінансової безпеки комерційних банків, а також кількісні і якісні характеристики її складових. Детально розглянуто природу ризиків втрати / недостатньої (від'ємної) / надлишкової / незбалансованої ліквідності та виявлено негативні наслідки їх прояву для функціонування комерційних банків і банківського сектору національної економіки загалом. Проілюстровано взаємозв'язок і взаємозумовленість ризиків втрати / незбалансованості / недостатності / надлишковості ліквідності комерційних банків й інших ризиків, що супроводжують банківську діяльність. Визначено місце і роль ліквідності комерційних банків у забезпеченні їхньої фінансової безпеки та значущість їхньої ліквідності для різних стейкхолдерів. Запропоноване авторське бачення індикаторів внеску ліквідності в забезпечення фінансової безпеки комерційних банків. Зроблено висновок, що ліквідність комерційних банків напряду впливає на такі складові / різновиди їхньої ФБ, як ресурсна, депозитна, кредитна, валютна, інвестиційна і боргова безпеки, безпека розрахункових операцій, безпека доходів і витрат, а також на рівень фінансової безпеки комерційних банків загалом.

Ключові слова: фінансова безпека, система забезпечення фінансової безпеки комерційних банків, ліквідність, ризики утрати / незбалансованості / недостатності / надлишковості ліквідності, комерційний банк.

Формул: 0; рис.: 3; табл.: 0; бібл.: 36.

Baranovskyi O.

*Doctor of Economics, Professor,
Vice-Rector of Banking University, Ukraine;
e-mail: bai.professor@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-5505-5098*

Putintseva T.

*Ph. D. student of the Banking University, Ukraine;
e-mail: t.putintseva111@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-7640-7080*

THE PLACE AND ROLE OF COMMERCIAL BANKS' LIQUIDITY IN ENSURING THEIR FINANCIAL SECURITY

Abstract. Attention is paid to the need / importance of an effective system of commercial banks' financial security and the negatives of its absence. It is noted that the formation of this system should be given daily attention of scientists and practitioners, government agencies, market regulators of banking services, self-regulatory organizations and commercial banks. The relationship and interdependence of liquidity of commercial banks and their financial security are determined. The importance of commercial banks' liquidity in ensuring the financial security of

banking institutions is emphasized. Based on a critical analysis of existing approaches in the economic literature, the author's vision of the essence of financial security of commercial banks, as well as quantitative and qualitative characteristics of its components. The nature of risks of loss / insufficient (negative) / excess / unbalanced liquidity is considered in detail and the negative consequences of their manifestation for the functioning of commercial banks and the banking sector of the national economy in general are revealed. The relationship and interdependence of risks of loss / imbalance / insufficiency / excess liquidity of commercial banks and other risks associated with banking activities are illustrated. The place and role of liquidity of commercial banks in ensuring their financial security and the importance of their liquidity for various stakeholders are determined. The author's vision of indicators of liquidity contribution to financial security of commercial banks is offered. It is concluded that the liquidity of commercial banks directly affects such components / varieties of their FB as resource, deposit, credit, currency, investment and debtsecurity, security of settlement operations and security of income and expenses, as well as the level of financial security of commercial banks in general.

Keywords: financial security, system of commercial banks, financial security, liquidity, risks of loss unbalanced / insufficient / excess / liquidity, commercial bank.

JEL Classification G21

Formulas: 0; fig.: 3; tabl.: 0; bibl.: 36.

Вступ. Функціонування комерційних банків (КБ), безумовно, має бути безпечним, позаяк поняття «безпека» з грецької (грецьк. Ασφάλεια) — володіння ситуацією, тобто в нашому варіанті — повний контроль і забезпечення дієвості/ефективності всіх аспектів діяльності банківських установ.

Відсутність дієвої системи забезпечення фінансової безпеки комерційних банків (ФБКБ) спричиняє нестійкість банківської діяльності, зростання тінізації відносин у банківській сфері, унеможливорює належне виконання КБ свого функціонального призначення, негативно позначається на діяльності підприємств реального сектору національної економіки та життєдіяльності будь-якої країни загалом. Тому формуванню зазначеної системи має приділятися повсякденна увага науковців і практиків, владних структур, регуляторів ринку банківських послуг, саморегулювальних організацій і КБ.

Крім того, значущість дотримання ФБКБ полягає в тому, що від неї залежить і фінансова безпека (ФБ) банківського сектору (БС), хоча остання не є сумарним результатом убезпечення КБ, а певною мірою вона позначається і на ФБ держави загалом.

Аналіз досліджень і постановка завдання. Проблематикою ліквідності КБ займалися такі вітчизняні і зарубіжні дослідники, як: С. Бауман (С. Bouwman), А. Бергер (А. Berger), В. Бобиль, Д. Ван-Хуз (D. VanHoose), Д. Вартаньян, Дж. Генлі (J. Ganley), Х. Грюнінг (H. Greuning), А. Гуслісті (A. Gouslisty), Е. Долан (E. Dolan), Р. Дутвейлер (R. Duttweiler), Ж. Кар'є (J. Carriere), Дж. Кейнс (J. Keynes), В. Корнівська, Р. Міллер (R. Miller), О. Наципасва, О. Прокоф'єва, П. Роуз (P. Rose), Т. Рашидов, Ю. Ребрик, О. Салміна, А. Саркисянц, Дж. Сінкі (J. Sinki), Н. Сунцова, У. Тімоті (U. Timothy), О. Фуксман, А. Шалтаєва, І. Янковський.

Питання забезпечення ФБКБ розглядали у своїх працях Д. Артеменко, Т. Болгар, О. Васильчишин, В. Вовк, Р. Вовченко, В. Гайдук, М. Деревацька, М. Єрмошенко, М. Іваніч-Дроздовська (M. Iwanicz-Drozowska), Н. Зачосова, В. Коваленко, П. Масюкевич (P. Masiukiewicz), С. Родченко, О. Хитрін.

Проте дотепер відсутні усталені уявлення про сутність ліквідності КБ та її різновиди; рівень; чинники, що її зумовлюють; індикатори оцінки; методи управління нею; її місце і роль у забезпеченні ФБКБ. Метою статті є уточнення теоретико-методологічних засад визначення місця і ролі ліквідності КБ у забезпеченні їхньої ФБ.

Результати дослідження. Феноменологія аналізу ФБКБ полягає в дослідженні її як комплексної характеристики функціонування КБ, що свідчить про його якість. ФБКБ як наріжна умова ефективного функціонування будь-якої банківської установи заслуговує поглибленого дослідження, що має супроводжуватися не лише обґрунтованим визначенням

її сутності і різновидів; чинників, що зумовлюють її рівень; загроз їй; підходів до оцінки її рівня, а й пошуком дієвих шляхів її забезпечення в мінливих ринкових умовах, посилюваних фінансовою глобалізацією і цифровізацією життєдіяльності країн світу.

Утім, доводиться констатувати, що сьогоденна економічна думка щодо вищезазначених питань є далеко не однозначною, а тому теоретико-методологічні засади ФБКБ потребують уточнення.

Так, незаперечною є правомірність погляду, що неодмінними складовими ФБКБ є фінансові стійкість / стабільність / гнучкість / рівновага КБ, його надійність, які, у свою чергу, багато в чому зумовлюються станом його ліквідності (рис. 1). При цьому ліквідність і фінансові стійкість / стабільність — основні показники, що визначають рівень ФБКБ.

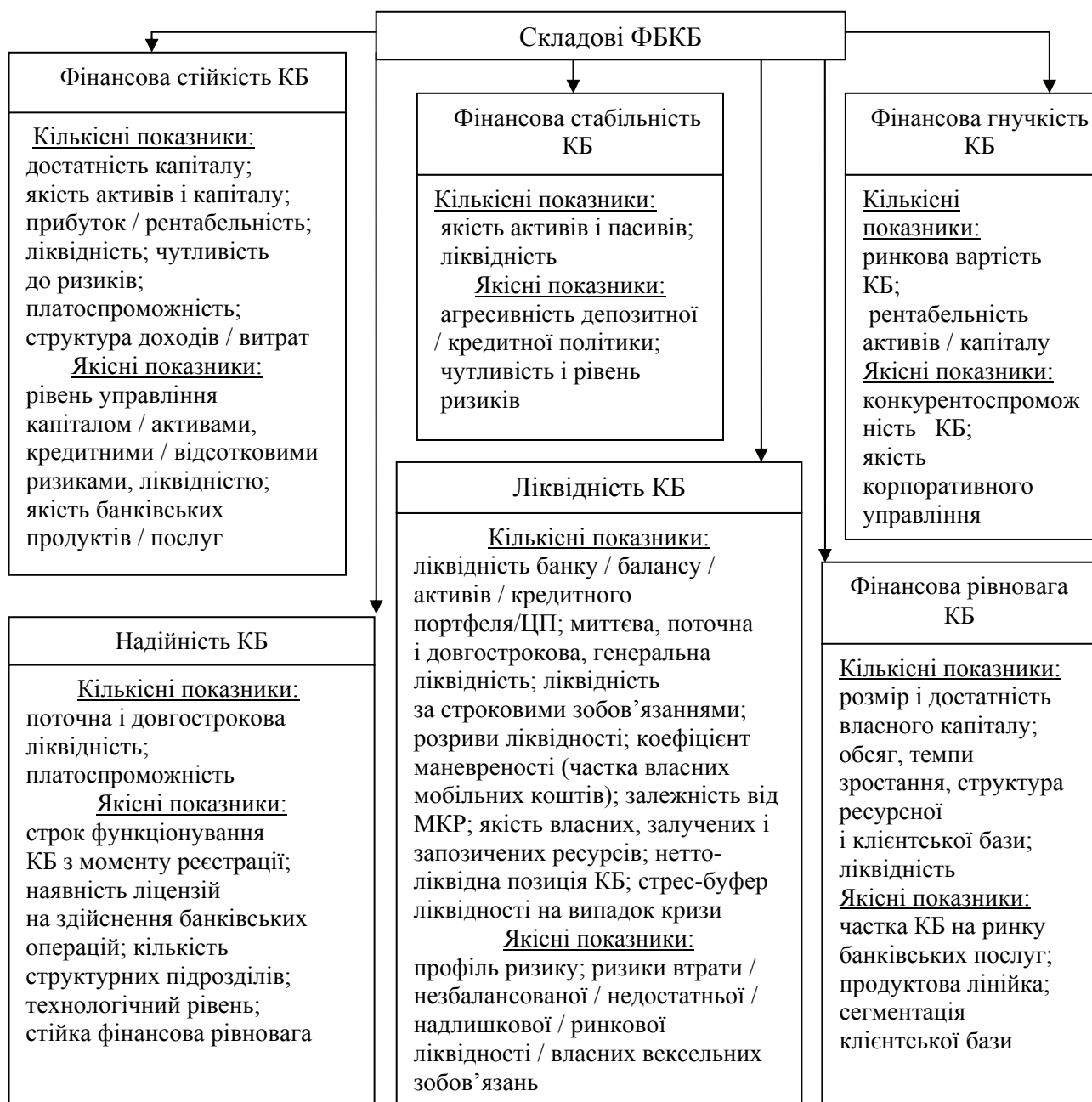

Рис. 1. Кількісні і якісні характеристики складових ФБКБ

Примітка. Авторська розробка.

Як видно з рис. 1, ліквідність, що є бізнес-драйвером КБ у визначенні стратегічних цілей функціонування, поряд з виконанням нею власного призначення, зумовлює, поряд з іншими показниками, і фінансові стійкість / стабільність / надійність / рівновагу КБ, його конкурентоспроможність.

Водночас при формуванні системи забезпечення ФБКБ слід брати до уваги і протидіяти такій ознаці його недостатнього рівня, як фінансова напруженість, що зумовлюється не лише / не так відсутністю грошових коштів на рахунках КБ, а відсутністю / недостатнім обсягом джерел їх поповнення.

ФБ — інтегральна багатовимірна характеристика, що включає ліквідність, платоспроможність, фінансову стійкість / надійність, характеризує фінансовий стан КБ у довгостроковому періоді і рівень його розвитку [1].

Вплив ліквідності КБ на ФБКБ зумовлюється тим, що її функціональне значення полягає в тому, що за дотримання КБ необхідного рівня ліквідності [2, с. 69]:

КБ здатний ефективно і безперебійно взаємодіяти з реальним сектором економіки і населенням;

скорочується ризик неспроможності / банкрутства КБ, що зумовлює підвищення його привабливості для клієнтів;

створюються передумови для фінансово стійкого функціонування КБ.

Зокрема, за оптимального рівня ліквідності мінімізуються витрати на залучення КБ ресурсів, а в разі її короткострокового розриву — на управління дефіцитом ресурсів, що позитивно позначається на такій складовій ФБКБ, як безпека доходів і витрат КБ.

Натомість наявність надлишкової ліквідності свідчить про неефективне використання грошових коштів. Успішні КБ намагаються балансувати на межі нормативу ліквідності ЦБ, пускаючи в обіг надлишкову ліквідність. Водночас КБ, що перебувають у кризовому стані, не можуть грамотно розподіляти грошові кошти і тому мають надлишкову ліквідність [3, с. 129]. Крім того, профіцит ліквідності може спонукати КБ до ризикового кредитування, розміщення коштів у ЦБ.

Отже, саме ліквідність більшою мірою визначає наявні у КБ фінансові ресурси для забезпечення свого функціонування, запобігання кризовим проявам, а відтак і дотримання ФБКБ.

Разом з тим ліквідність — складна функція часу і ризику, тому точно оцінити її достатньо важко. Тому, нелегко запобігти формуванню надлишкової ліквідності. І, нарешті, надлишок ліквідності спричиняє додаткові ризики не лише для КБ, а й для національної економіки загалом. До того ж знижується рентабельність БС, тому КБ стають непривабливими для інвесторів [4, с. 21, 24].

При цьому вплив недостатньої / незбалансованої ліквідності на ФБКБ, на наш погляд, слід розглядати в ракурсі:

підвищення загроз ФБКБ;

унеможливлення КБ максимізувати свій прибуток;

підвищення ймовірності отримання КБ збитків / банкрутства;

проблем (унаслідок побоювань ризику невиконання зобов'язань банківськими клієнтами (фізичними і юридичними особами) / контрагентами (кореспондентами, емітентами, гарантами)) з її переданням від великих КБ до середніх / малих КБ для підвищення ФБ останніх;

невиходу внаслідок сегментації міжбанківського кредитного ринку (МКР) ліквідності за межі його великих учасників;

відсутності якісних інвестиційних проєктів в умовах профіциту ліквідності КБ;

псування позивного іміджу КБ, зниження довіри до нього клієнтів / контрагентів;

затримки в часі або недостатньої ефективності вжиття заходів із підвищення ліквідності КБ.

Тому ліквідність КБ зумовлює не лише ФБКБ, а й ФББС і ФБ платіжних систем, якими КБ користуються.

Крім того, підтримання КБ оптимального рівня ліквідності зумовлює зниження вартості його запозичень і зовнішнього регулювання функціонування банківських установ.

С. Родченко зазначає, що задля збереження прибутковості, ліквідності та досягнення конкурентних переваг важливим є формування ефективної стратегії забезпечення ФБКБ за

вартісно орієнтованим підходом [5]. Однак, на наш погляд, за такої позиції порушується причинно-наслідковий зв'язок, оскільки не ФБКБ забезпечує прибутковість і ліквідність КБ, а, навпаки, останні є неодмінними чинниками її забезпечення.

Водночас, на наш погляд, дієве / ефективне забезпечення ФБКБ можливе, насамперед, з чітким тлумаченням сутності останньої. Утім, сьогодні таке однозначне тлумачення відсутнє.

Насамперед, на наше переконання, неправомірно вводити такі поняття, як «фінансово-економічна безпека» [6], позаяк фінансова є безумовною складовою економічної безпеки, а також «фінансово-інформаційна безпека» [7].

В. Гайдук, А. Вороков і Н. Гайдук тлумачать ФБКБ як сукупність стадій ФБ для окремого КБ на конкретний момент часу [8], що, на наше переконання, у принципі неможливе, урахувавши циклічність функціонування КБ, яка характеризується тією чи іншою специфічною стадією.

Т. Болгар під ФБКБ розуміє такий стан банківської установи, що характеризується збалансованістю і стійкістю до впливу зовнішніх і внутрішніх загроз, здатністю досягати поставлених цілей і генерувати достатній обсяг фінансових ресурсів для забезпечення стійкого розвитку [9, с. 25]. Утім, такий підхід акцентує увагу на ФБКБ лише як певному стані, не враховуючи інші аспекти визначення сутності цього поняття.

За О. Хитрим, ФБКБ — динамічний стан, за якого КБ юридично і технічно здатний виконувати і реально виконує властиві йому функції; забезпечує стійкий захист життєво важливих соціально-економічних інтересів громадян, суб'єктів господарювання, суспільства і держави від негативного впливу внутрішніх і зовнішніх загроз; володіє потенціалом як для кількісного, так і для якісного зростання і має у своєму розпорядженні механізми для реалізації цього потенціалу [10].

Натомість Д. Артеменко в одній із перших дисертацій, присвячених проблематиці ФБКБ, визначає сутність фінансової складової безпеки банківської діяльності як забезпечення організаційно-управлінських, режимних, технічних і профілактичних заходів, що гарантують якісний захист прав та інтересів КБ, зростання статутного капіталу, підвищення ліквідності активів, забезпечення повернення кредитів, збереження фінансових і матеріальних цінностей [11]. Слід відмітити, що характерною ознакою наведеного визначення є акцентування, поряд з іншими характеристиками функціонування КБ, на підвищенні ліквідності активів. Однак і цей підхід, визначаючи ФБКБ як систему заходів, залишає поза увагою інші складники сутності цієї категорії.

За С. Родченко, ФБКБ — це стан захищеності, який гарантує його захист від потенційних і наявних загроз, збереження і примноження активів, стійкість та досягнення встановлених цілей діяльності з метою попередження та уникнення загроз для збереження і примноження фінансових ресурсів банку, забезпечення його стійкості, зростання ефективності діяльності та зміцнення позицій на ринку [5]. Проте у такому визначенні, по-перше, враховані не всі сутнісні характеристики ФБКБ; по-друге, двічі увага акцентується на стійкості КБ (як її гарантуванні, так і забезпеченні), що в принципі цілком вкладається в одне поняття «забезпечення»; по-третє, такий підхід не враховує таких дуже важливих компонентів ФБКБ, як фінансова стабільність, надійність, зростання ринкової капіталізації КБ і довіри до нього.

Тому, на нашу думку, під ФБКБ слід розуміти:

сукупність умов, за яких потенційно небезпечні для фінансового стану КБ дії чи обставини попереджені чи зведені до такого рівня, за якого вони не здатні завдати шкоди встановленому порядку функціонування КБ, збереженню й відтворенню його майна та інфраструктури і перешкодити досягненням ним статутних цілей;

об'єкт управління, зумовлений наявним його ресурсоаккумуляційним потенціалом КБ його фінансовим станом, що забезпечує його ефективну життєдіяльність і поступальний розвиток, мінімізацію загроз / ризиків його активам, фінансовим незалежності / стійкості / стабільності та надійності, і результат управлінських впливів на здійснення банківських

операцій, реалізацію банківських продуктів і надання банківських послуг та зниження волатильності ціноутворення на них;

стан захищеності фінансових інтересів / майнових прав власників, акціонерів, топ-менеджменту, персоналу КБ, його клієнтів / контрагентів, а також середовища, в якому він функціонує.

Оцінка КБ як своєї ліквідності, так і контрагентів є одним із найважливіших завдань управління нею і забезпечення ФБКБ. При цьому однією з найважливіших умов забезпечення ФБКБ є оптимізація рівня ліквідності, яким значною мірою і визначається рівень ФБКБ.

Для управління ліквідністю потрібне ефективне і цільове інформаційне забезпечення і вбудованість управління нею в систему забезпечення ФБКБ, позаяк ліквідність КБ означає його можливість своєчасно, у повному обсязі і без утрат забезпечувати виконання своїх боргових і фінансових зобов'язань перед контрагентами, а також надавати їм кошти за взятими на себе зобов'язаннями, у т. ч. і в майбутньому, з мінімальними ризиками і собівартістю, що позитивно позначатиметься на фінансовому стані КБ [12, с. 135].

Водночас, розглядаючи ФБКБ, слід мати на увазі, що проблема ліквідності, яка провокує ризик втрати ліквідності, може виникнути не лише в окремого учасника системи валових розрахунків у режимі реального часу, а й у самої системи. Проблема багато в чому зумовлена якістю, рівномірністю розподілу грошових коштів серед її учасників з урахуванням їхніх платіжних потреб. Наприклад, ситуація затору (англ. *gridlock*) у платіжній системі, безумовно, характеризується неліквідністю, при цьому невиконані платежі одного / кількох учасників провокують ситуацію, коли невиконаними виявляються всі / більшість платежів учасників системи. Саме тому ситуації платіжних заторів можуть скластися за недостатньої ліквідності системи, так само як і за досить адекватної обсягу платежів ліквідності, але погано розподіленої серед учасників. Така ситуація може мати місце також у разі, якщо учасники усвідомлено сповільняють здійснення платежів, очікуючи вхідні для фінансування вихідних платежів з метою економії власної ліквідності. За значного поширення такої стан справ спричинить платіжний затор, що буде проявом ризику недобрсовісної поведінки [13, с. 174—175].

Оскільки ліквідність є важливою системною характеристикою, що свідчить про фінансову стабільність і спроможність КБ протистояти негативним наслідкам кризових ситуацій, ризики втрати / недостатньої (від'ємної) / надлишкової / незбалансованої ліквідності є ключовими чинниками ФБКБ, зростання яких свідчить про неспроможність як окремого КБ, так і БС загалом забезпечувати своєчасне, повне і безперервне виконання всіх грошових зобов'язань і достатність коштів згідно з потребами розвитку національної економіки. Ці ризики загрожують кризою ліквідності КБ, яка може істотно погіршити його репутацію в майбутньому і навіть спричинити банкрутство.

Тому створення комплексної системи оцінки ризиків втрати / недостатньої / надлишкової / незбалансованої ліквідності (одного із базових елементів системи управління ФБКБ) на додачу до обов'язкових нормативів ліквідності вимагає розроблення кожним КБ власних економічних коефіцієнтів із відповідними пороговими значеннями, визначеними з урахуванням специфіки його діяльності і фаз циклу економічного розвитку БС (зокрема, фази банківської кризи вимагають установлення підвищених порогових значень унаслідок зростання загального рівня ризику ліквідності) [14, с. 218, 222].

Конфлікт між ліквідністю і прибутковістю можна вважати центральною проблемою, яку розв'язує КБ при розміщенні коштів. З одного боку, керівництво КБ відчуває тиск акціонерів, зацікавлених у більш високих доходах, що можуть бути отримані за рахунок вкладення коштів у довгострокові ЦП, інвестиції з високим прибутком і скорочення невикористовуваних залишків. Проте, з другого боку, керівництво КБ усвідомлює, що ці дії серйозно погіршують його ліквідність, потрібну за вилучення вкладів і задоволення потреб у кредиті клієнтів. Розв'язання цього протиріччя полягає в ухваленні керівництвом КБ стратегічних рішень із використанням захисних функцій технологій фінансового менеджменту, що забезпечують баланс операцій з високою прибутковістю з раціональною

політикою кредитування і помірністю у вкладеннях у довгострокові ЦП. Така позиція з погляду забезпечення ФБ банківської діяльності дозволить КБ поєднувати високу прибутковість із високою ліквідністю активів [11].

Саме ефективне управління ліквідністю дозволяє мінімізувати ризики одержання збитків, максимізувати прибуток, забезпечити стійкий і стабільний розвиток банку [15], а обґрунтований, повний і своєчасний аналіз й оцінка ризику втрати ліквідності значною мірою сприяють дотриманню КБ своєї ФБ.

Проте проблема визначення ключових показників ризику (key risk indicators — KRI) для ризику втрати ліквідності полягає в тому, що у світовій практиці виокремлюють два його види: балансовий і ринковий.

За рекомендаціями Базельського комітету, під балансовим розуміють ризик неспроможності КБ розраховуватися за своїми зобов'язаннями, що виникає внаслідок незбалансованості його активів і пасивів за строками, сумами і валютами. А ризик ринкової ліквідності виникає внаслідок неспроможності КБ закрити позицію (реалізувати актив) за ринковою ціною. Головним недоліком такого підходу є існування «подвійних стандартів управління»:

— з одного боку, регулятором виокремлені дві категорії в рамках ризику втрати ліквідності;

— з іншого боку, ґрунтовні рекомендації з управління надаються лише відносно ризику балансової ліквідності (технічного, позиційного ризику). Найраціональнішим способом розв'язання цієї проблеми є застосування принципу управління не за формою (назвою) ризику, а за його суттю. В основі ризику ринкової ліквідності лежить здатність активів трансформуватися в готівку, при цьому така трансформація відбувається в межах наявного ринку, а її ефективність (швидкість і відсутність неприйнятних утрат) обумовлюється як станом самого активу, так і ринковими умовами в конкретний проміжок часу. Така риса притаманна всім ризикам, що належать до групи ринкових, а ризик балансової ліквідності має специфічні, унікальні причини виникнення (незбалансованість активів і пасивів) і повинен розглядатися як індивідуальна категорія. Таким підходом у своїй практиці вже керуються деякі КБ, обґрунтовуючи це рішення тим, що всі ринкові ризики мають подібні інструменти управління, тоді як для ризику балансової ліквідності їхній набір є унікальним [16, с. 31—32].

Недаремно критеріями ліквідності КБ, які, на наше переконання, повною мірою сприяють забезпеченню його ФБ, є [17, с. 36]:

забезпеченість його потрібним запасом високоліквідних активів;

спряженість активів і пасивів КБ за сумами і строками;

можливість додаткової мобілізації ліквідних коштів на грошовому ринку за прийнятними цінами.

Та й сам ризик ліквідності (на наш погляд, він має радше зватися ризик втрати ліквідності / ризик недостатньої (від'ємної) / надмірної ліквідності / ризик незбалансованості ліквідності) тлумачиться як:

небезпека невиконання КБ своїх зобов'язань перед клієнтами внаслідок погіршення стану надходжень або якості активів, втрати здатності контролювати зміни в джерелах коштів і врахувати ринкову ситуацію, несприятливу для ліквідації (реалізації) активів КБ [18, с. 461];

імовірність відхилення від запланованих показників через втрату збалансованості між активами і пасивами КБ (балансовий ризик) та нездатність залучити фінансові ресурси для реалізації стратегічних цілей розвитку (ризик втрати ліквідності ринку) [19].

Причому КБ можуть мати як тимчасову нестачу ліквідності, так і її тимчасовий надлишок, тобто надлишкові резерви, що спричиняє появу особливих інтермедіаційних ризиків, притаманних лише системі кредитних організацій [20].

Надлишкова ліквідність є перепорою для відновлення нормального функціонування грошового ринку і трансмісії імпульсів грошової політики [21, с. 47]. Вона небезпечна з двох причин: по-перше, вона веде до подальшого зниження відсоткових ставок, зокрема ставок за депозитами, які в реальному вираженні можуть показувати від'ємну дохідність. Така

тенденція загрожує знизити темпи зростання роздрібних депозитів і може призвести до стиснення внутрішніх джерел фондування. По-друге, триваюче зниження відсоткових ставок із часом змусить КБ збільшувати кредитування ризикованих позичальників [22, с. 42].

Ризик утрат унаслідок несприятливого курсу іноземної валюти в разі володіння фінансовим інструментом, номінованим в іноземній валюті, є ринковим ризиком. В англійській літературі для відрізнення ризику, породжуваного розбіжністю вимог і зобов'язань, виражених в іноземній валюті, його називають *translation risk* [23, с. 745].

Водночас під індивідуальним ризиком утрати ліквідності розуміють ризик, зумовлений можливістю втрат КБ унаслідок несприятливої зміни відсоткових ставок у зв'язку з погіршенням думки учасників ринку про його фінансову стійкість унаслідок якихось негативних чинників (наприклад, зниження рейтингу чи появи інформації про невиконання зобов'язань), тоді як під системним ризиком утрати ліквідності — відсутності в розрахункових системах потрібної кількості грошових коштів чи збоїв функціонування таких систем, а технічним ризиком — незбалансованості структури майбутніх платежів [24].

Поряд із цим серед ризиків такого класу називають і ризики: пов'язані з рефінансуванням, незапланованим подовженням строку зв'язування капіталу, неочікуваним зняттям вкладів із рахунків [25].

Виокремлюють і так званий ризик ліквідності (на нашу думку, радше — втрати / недостатності ліквідності) для фінансового інструменту. Однак цілком можливі ситуації, коли фінансовий інструмент не можна продати ні за якою ціною, тоді слід визнати, що цей ризик у такому разі є окремим варіантом стандартного ринкового ризику (ризик того, що ціна фінансового інструменту вийде з області позитивних значень). Тому виокремлювати його в окремий вид [на відміну від ризику ліквідності (радше — втрати/недостатності ліквідності) фінансового інституту] немає достатніх підстав [26, с. 31].

Ризик утрати ліквідності найбільш руйнівний і непередбачуваний за можливими фатальними наслідками для КБ. Тому не випадково виконання нормативів ліквідності є одним із найважливіших завдань, що стоять перед менеджерами КБ, і зумовлює підвищений інтерес до проблеми його ліквідності. Управління ліквідністю зумовлює, насамперед, ФБ кредитної організації [27, с. 25].

Є. Андреева серед специфічних ризиків, небезпек і загроз функціонування багатofilійних КБ з іноземним капіталом унаслідок регіональних відмінностей, зростання комерційних витрат, складної адміністративної структури виокремлює ризики незбалансованої / недостатньої / надлишкової ліквідності, а до внутрішніх економічних загроз їх функціонуванню відносить дисбаланс ліквідності і загрозу незбалансованості ліквідності [28, с. 7, 37, 77, 86].

Натомість Ж. Кар'є наголошує, що основним моментом управління балансом КБ є його вирівнювання за строками активних і пасивних операцій, а відтак, і оптимізація рівня банківської ліквідності, правильна стратегія КБ у подоланні ризиків неліквідності і неплатоспроможності [29]. Водночас інший французький дослідник А. Гуслісті зазначає, що управління балансом КБ має починатись із глибокого вивчення рівня ліквідності і ступеня схильності балансу ризику змін відсоткових ставок, а банкір не повинен забувати, що будь-яке рішення, яке він ухвалює стосовно зміни ступеня ліквідності, є одночасно рішенням про зміну рівня схильності КБ до тих чи інших ризиків, особливо ризиків зміни відсоткових ставок [30].

Водночас, на наш погляд, в управлінні ліквідністю актуалізується проблема морального ризику, більшою мірою притаманного не малим / середнім КБ, а саме системно значущим, які в надії на підтримку держави беруть на себе надмірні ризики, використовуючи акумульовані кошти для спекуляцій на валютному і фондовому ринках, а тому часом не в змозі якісно управляти своєю ліквідністю.

Ми цілком погоджуємось з думкою, що управляти ліквідністю КБ, особливо в умовах фінансової нестабільності, потрібно з урахуванням усіх наявних і потенційних ризиків, а не лише за рахунок залучення депозитних ресурсів і короткострокових операцій на міжбанківському ринку [7, с. 252]. Ось чому підвищену увагу слід приділяти визначенню

взаємозв'язку і взаємозумовленості різних видів ризиків, що впливають на ліквідність банківських установ.

Загалом, взаємозв'язок і взаємозумовленість ризиків втрати / незбалансованої / недостатньої / надлишкової ліквідності КБ і решти ризиків, що супроводжують функціонування КБ, на наш погляд, є такими, як це відображено на *рис. 2*.

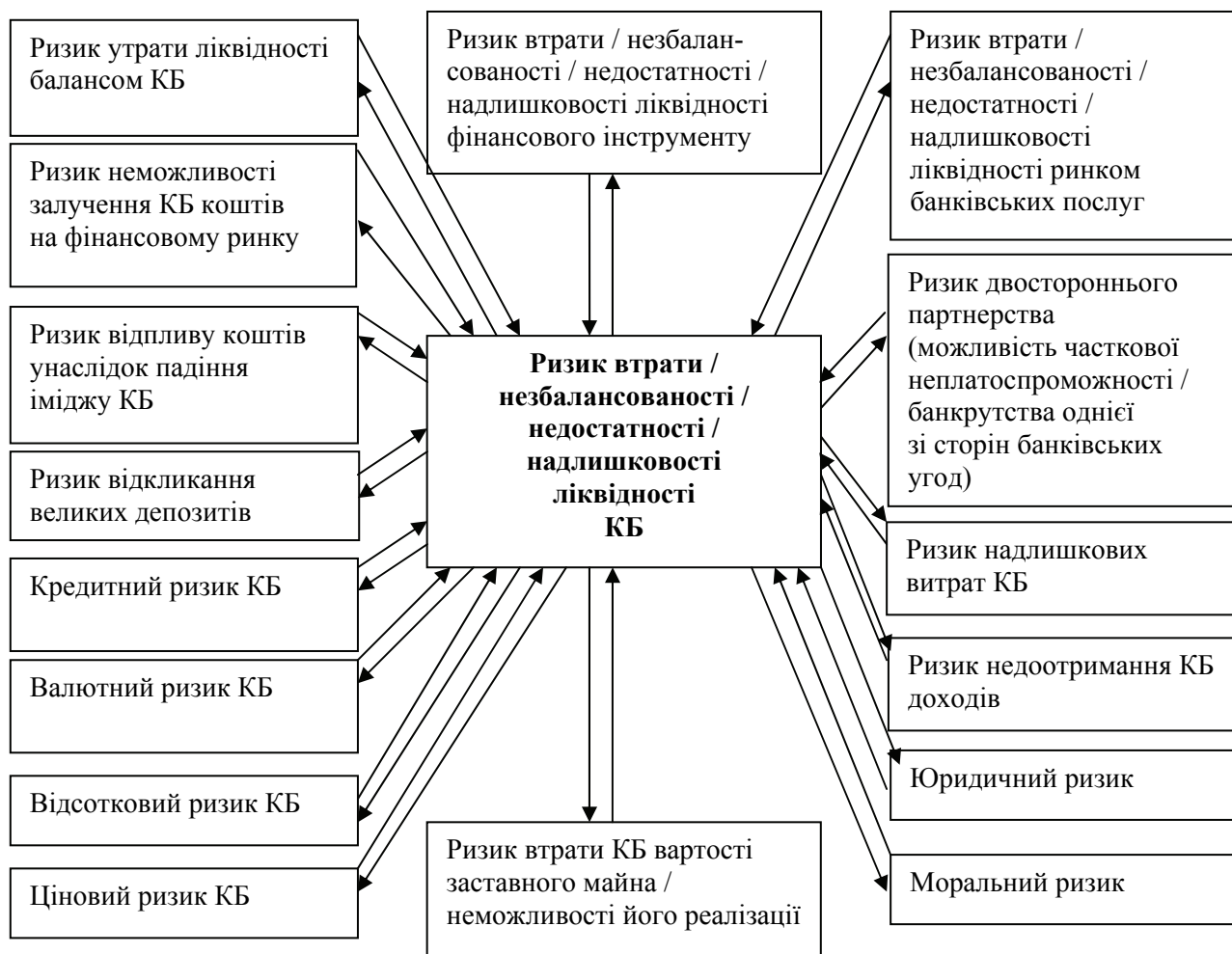

Рис. 2. Взаємозв'язок і взаємозумовленість ризику втрати / незбалансованості / недостатності / надлишковості ліквідності КБ та інших ризиків, що супроводжують банківську діяльність

Примітка. Авторська розробка.

Місце і роль ліквідності КБ у забезпеченні їхньої ФБ, на відміну від підприємств реального сектору національної економіки, зумовлюється тим, що грошові кошти в КБ є одночасно обіговим капіталом і результатом банківської діяльності.

Крім того, місце і роль ліквідності КБ у забезпеченні їх ФБ зумовлюється тим, що їхня ліквідність є:

відмінною від ліквідності інших господарських суб'єктів явищем, зумовленим необхідністю не лише здатністю сплачувати за своїми наявними й потенційно можливими зобов'язаннями, а й зберігати свою вартість. Це значною мірою позначається на дотриманні ресурсної / депозитної / кредитної / валютної / боргової / інвестиційної безпеки КБ, безпеки розрахункових операцій та безпеки їхніх доходів і витрат;

однією з основних цілей, умов і якісних характеристик (характеризує надійність / фінансову стійкість / фінансову стабільність / фінансову безпеку/ конкурентоспроможність / соціально-економічну ефективність) діяльності КБ;

визначальним показником при виявленні й аналізі слабких КБ, які є постійним джерелом проблем для банківського нагляду [31, с. 35];

спроможністю залучати додаткові ліквідні кошти на фінансових ринках, що зумовлює дотримання ресурсної / боргової безпеки КБ та безпеки їхніх доходів і витрат;

чинником функціонування БС і грошово-кредитної системи загалом, оскільки її нестача в конкретному КБ може спричинити кризові явища в них, що впливає на їхню ФБ, а також утрату ліквідності інших КБ та їхніх клієнтів;

важливим чинником репутації КБ / довіри клієнтів і контрагентів до КБ, неодмінною умовою їх залучення, що не може не позначатися на його ресурсній безпеці й безпеці доходів і витрат;

засобом задоволення клієнтського попиту на кредитні ресурси і грошового попиту клієнтів, що здійснюють платежі за своїми розрахунковими / поточними рахунками, а також вимог вкладників у разі своєчасного і дострокового вилучення ними депозитів; збереження коштів за рахунок беззбиткового продажу активів і обмеження вартості залучених ресурсів; оптимізації сукупного прибутку КБ (максимізації прибутку за мінімального рівня ліквідності, за якого безпечно працювати) [32, с.49]. Це зумовлює певний рівень ресурсної / кредитної / депозитної / боргової безпеки, безпеки розрахункових операцій та безпеки доходів і витрат КБ;

запобіжником відпливом коштів клієнтів із КБ, продажу активів і залучення ресурсів за не вигідними цінами, що визначає рівень ресурсної / інвестиційної / боргової безпеки та безпеки доходів і витрат КБ;

за надмірного рівня обмеженням банківської активності, зумовленим відсутністю попиту на збільшену грошову пропозицію КБ / привабливістю депозитних операцій з центробанком, зниженням дохідності операцій КБ й інвестиційної привабливості банківських установ; невикористанням потенціалу КБ зі збільшення строків фінансових вкладень. Така ситуація позначається на рівні інвестиційної безпеки та безпеки доходів і витрат КБ;

за недостатнього рівня дефіцитом вільних ресурсів, нездатністю КБ надавати в затребуваному обсязі кредити й обслуговувати клієнтські платежі та випущені ним ЦП, відповідати за майбутніми зобов'язаннями; зростанням ризиків утрати банківською установою платоспроможності, передумовою потенційного банкрутства банків. Подібна ситуація спричиняє зниження рівня кредитної / боргової / інвестиційної безпеки, безпеки розрахункових операцій та безпеки доходів і витрат КБ.

Крім того, ліквідність передбачає створення бодай мінімального резерву ліквідних коштів, а ліквідні активи є способом сек'юритизації, знижують банківські ризики.

Ліквідність КБ, поряд з адекватністю регулятивного капіталу, рентабельністю капіталу / активів, рівнями відсоткової маржі і проблемних кредитів, коефіцієнтом достатності капіталу і фінансовим левериджем, є одним з основних чинників, які впливають на вартість банківських установ [33], а отже, і їхню ФБ.

І, нарешті, при визначенні місця і ролі ліквідності КБ у забезпеченні їхньої ФБ неодмінно брати до уваги і те, що останнє неможливе без забезпечення ФБ їхніх клієнтів, позаяк будь-яка комерційна організація за взаємодії з КБ бере на себе такі фінансові ризики [34, с. 134]: невиконання платіжних й інкасових доручень; утрати власних коштів на рахунках КБ і грошових коштів контрагентів; неотримання прибутку; вимушеної зупинки комерційної діяльності.

Велике значення для забезпечення ФБКБ має ліквідність застави під надані кредити, оскільки, якщо застава неліквідна, її неможливо продати за ринкову / будь-яку ціну, а, якщо наявне істотне викривлення вартості заставного майна, то КБ обтяжуються неліквідними активами. При цьому на зниження ринкової вартості заставного майна впливають: наявність незареєстрованих і таких, що не передаються в заставу, об'єктів; оформлення в заставу об'єктів нерухомості без належної інфраструктури, рухомого майна на балансі власника; відсутність локального цільового ринку. Крім того, навіть за наявності ліквідної застави за її некоректного використання у структуруванні заставної угоди, така ліквідність може бути втрачена. І, нарешті, ринкова ліквідність застави може знижуватись упродовж реалізації кредитної / заставної угоди, що також унаслідок додаткових фінансових утрат може негативно позначитись на ФБКБ.

Значущість ліквідності як бізнес-драйвера КБ при встановленні стратегічних цілей його діяльності та дотриманні його ФБ полягає в необхідності забезпечити достатній грошовий потік для досягнення певного горизонту виживання у стресових умовах [16, с. 28].

Про місце і роль ліквідності КБ у забезпеченні його ФБ свідчить її значущість для різних стейкхолдерів банківських установ (рис. 3).

Рис. 3. Значущість ліквідності КБ для стейкхолдерів банківських установ
Примітка. Авторська розробка.

Підтвердженням значущості ліквідності КБ у забезпеченні їхньої ФБ є виокремлення серед індикаторів безпеки банківської діяльності індикаторів, що безпосередньо характеризують рівень ліквідності КБ і мають відповідні порогові значення.

Вагомими індикаторами внеску ліквідності в забезпечення ФБКБ, поряд із загальноновживаними, можуть слугувати:

- динаміка частки депозитів до запитання в його депозитному / ресурсному портфелях, а також їх вплив, відношення наданих кредитів до депозитів;
- максимальний розмір залучених вкладів / депозитів населення;
- коефіцієнт трансформації короткострокових фінансових ресурсів у довгострокові, що характеризує межу можливого вкладання перших у середньо- і довгострокові інвестиції;
- максимальний розмір зобов'язань КБ перед КБ / фінансовими організаціями-нерезидентами;
- рівень ліквідності активів КБ (частка ліквідних активів у його сумарних активах);
- перерозподіл ліквідності в іноземній валюті в ліквідність у національній валюті;
- зміна частки ліквідних активів порівняно з попереднім роком (визначає компромісний вибір КБ між вкладеннями в ліквідні і неліквідні активи);
- недоотриманий прибуток унаслідок відволікання ресурсів для підтримки ліквідності;
- відхилення від нормативів банківської ліквідності.

Про стан управління ліквідністю КБ і підтримання його ФБ може свідчити і дохідність вкладення його ліквідних / високоліквідних активів, а також величина позабалансових зобов'язань.

Доцільно як індикатор використовувати і витрати КБ на додаткову ліквідність для своєчасного виконання своїх зобов'язань. При цьому слід ураховувати, що використання КБ для зниження таких витрат активів, заявлених як забезпечення в межах пруденційних вимог, хоч і дозволяє КБ скоротити такі витрати, але спричиняє додаткові ризики для них, оскільки використання активів для певних цілей унеможливує їх використання для інших (скажімо, для покриття короткострокових розривів ліквідності під час виконання своїх зобов'язань) [35].

Водночас серед індикаторів ліквідності, що тією чи іншою мірою можуть зумовлювати рівень ФБКБ, слід виокремлювати не лише кількісні, а й якісні.

Так, серед останніх правомірно виділяти пастку ліквідності (liquidity trap) — ситуацію в економіці, коли додаткова пропозиція грошей ЦБ не зумовлює додаткове зростання попиту в економіці [36, с. 45], добросовісність КБ у виконанні платежів, культуру взаємовідносин з контрагентами, здатність КБ випускати ЦП, що користуються попитом на ринку.

Висновки. Таким чином, ліквідність КБ напряму впливає на такі складові/різновиди їх ФБ, як ресурсна, депозитна, кредитна, валютна, інвестиційна і боргова безпеки, безпека розрахункових операцій і безпека доходів і витрат, а також на рівень ФБКБ загалом. Водночас слід зазначити, що вплив ліквідності на ФБКБ неоднозначний, оскільки, поряд з прямим убезпеченням різних аспектів / зниженням численних ризиків його функціонування, вона за високого / надмірного рівня негативно позначається на дохідності банківської установи, що часто є наріжною метою КБ.

Для забезпечення вагомого місця і ролі ліквідності КБ у дотриманні їхньої ФБ потрібні: обґрунтоване визначення сутності ліквідності КБ та їхньої ФБ; об'єктивна ідентифікація ризиків втрати ліквідності, її незбалансованості, утворення надлишкової ліквідності; адекватне управління ліквідністю як окремих КБ, так і БС загалом, що, у свою чергу, потребує подальших досліджень цієї проблематики.

Література

1. Сергиенко Е. А., Чуйко И. М., Солдатова Я. Ю. Имитационное моделирование уровня финансовой безопасности коммерческого банка. Анализ, моделирование и прогнозирование экономических процессов : материалы V Международной научно-практической Интернет-конференции, 15.12.2013 — 15.02.2014. Волгоград, 2013. С. 248—256.
2. Лурье К. М. Моделирование стратегии управления риском ликвидности банковской системы как инструмент управления денежно-кредитной политикой. *Казанский экономический вестник*. 2012. № 1. С. 69—75.

3. Марковская Е. И., Васильева А. С. Адаптация методики оценки кредитоспособности контрагента на рынке межбанковского кредитования в условиях нестабильности. *Научный журнал НИУ ИТМО. Экономика и экологический менеджмент*. 2015. № 4. С. 125—135.
4. Полонский Д. Э. Управление ликвидностью банков на основе взаимодействия с торговыми компаниями. *Банковские услуги*. 2010. № 8. С. 20—26.
5. Родченко С. С. Варгісно-орієнтована стратегія забезпечення фінансової безпеки комерційних банків : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. екон. наук : спец. 21.04.02 — Економічна безпека суб'єктів господарської діяльності. Харків, 2019. 26 с.
6. Сак Т. Фінансово-економічна безпека комерційних банків України. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2015. № 2. С. 66—71.
7. Жарій Я. В., Дохтаренко Л. В. Актуальні проблеми фінансово-інформаційної безпеки банківської системи України. *Вісник Чернігівського державного технологічного університету*. 2013. № 1 (64). С. 231—238.
8. Гайдук В. И., Вороков А. Л., Гайдук Н. В. Финансовая безопасность коммерческих банков: критерии и индикаторы. *Научный журнал КубГАУ*. 2015. № 114. URL : <http://ej.kubagro.ru/2015/10/pdf/06.pdf>.
9. Болгар Т. М. Фінансова безпека банків в умовах ринкової трансформації економіки України : дис. ... канд. екон. наук за спец. 08.00.08 — гроші, фінанси і кредит. Дніпропетровськ, 2009. 212 с.
10. Хитрін О. І. Фінансова безпека комерційних банків. *Фінанси України*. 2004. № 11. С. 118—124.
11. Артеменко Д. А. Механизм обеспечения финансовой безопасности банковской деятельности : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. екон. наук : спец. 08.00.10 — финансы, денежное обращение и кредит. Ростов-на-Дону, 1999. 32 с.
12. Ключев И. В. Управление ликвидностью коммерческих банков как инструмент обеспечения их финансовой безопасности. *Инновационное развитие экономики*. 2018. № 6. Ч. 3. С. 135—140.
13. Панина Д. С. Базовые критерии оценки экономической эффективности и безопасности платёжной системы. *Вестник ОГУ*. 2010. № 8. С. 172—177.
14. Пайда Ю. А. Подходы к формированию комплексной системы оценки риска ликвидности в рамках системы управления финансовой безопасностью банка. *Вестник науки и творчества*. 2016. № 7. С. 217—223.
15. Янковский И. А. Прогнозирование показателей ликвидности банка с применением статистической имитационной модели : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. екон. наук : спец. 08.00.13 — математические и инструментальные методы в экономике. Минск, 2010. 21 с.
16. Рябиченко Д. А. Интеграция систем управления ликвидностью и стратегического планирования банка: современный взгляд. *Финансы и кредит*. 2014. № 32. С. 26—37.
17. Захарова О. В. Генезис развития и современный взгляд на содержание банковской ликвидности. *Вестник ФА*. 1999. № 1. С. 26—38.
18. Енциклопедія банківської справи України. Київ : Молодь, 2001. 680 с.
19. Бобиль В. В. Ідентифікація, оцінка, планування та зниження фінансових ризиків за центрами відповідальності банку. *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. 2016. № 13. С. 121—129. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/evntukri_2016_13_20.
20. Дроздовская Л. П., Рожков Ю. В. Банковская сфера: механизм информационно-финансовой интермедиации : монография / под науч. ред. проф. Ю. В. Рожкова. Хабаровск : РИЦ ХГАЭП, 2013. 320 с.
21. Юркова Г. В., Залунина Л. В. К вопросу об избыточной банковской ликвидности. *Деньги и кредит*. 2013. № 4. С. 47—59.
22. Терентьева Н. С. Об эффективности антикризисного управления ликвидностью банковского сектора. *Деньги и кредит*. 2010. № 8. С. 39—42.
23. Федоров Б. Г. Новый англо-русский банковский и экономический словарь. Санкт-Петербург : Лимбус Пресс, 2000. 848 с.
24. Энциклопедия финансового риск-менеджмента / под ред. А. А. Лобанова и А. В. Чугунова. Москва : Альпина Бизнес Букс, 2006. 878 с.
25. Schierenbeck H. Ertragsorientiertes Bankmanagement: Controlling in Kreditinstituten. Wiesbaden : Gabler Verlag, 2003. 600 p.
26. Байдина О. С., Байдин Е. В. Финансовые риски: природа и взаимосвязь. *Деньги и кредит*. 2010. № 7. С. 29—32.
27. Беляева Т. Н., Беляева Т. Н., Лабутина Т. В., Гринева С. Р. Нейросетевое моделирование показателей ликвидности кредитной организации. *Современные наукоемкие технологии*. 2009. № 2. С. 24—30.
28. Андреева Е. А. Обеспечение экономической безопасности российского многофилиального банка с иностранным участием : дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.05 — экономика и управление народным хозяйством (экономическая безопасность). Москва, 2014. 184 с.
29. Carrere J.-Y. L'expérience de la caisse des depots et consignations. *Banque*. 1993. № 535. P. 30—34.
30. Gouslisty A. Gestion des liquidités dans les banques. *Banque*. 1992. № 528. P. 574—578 ; № 530. P. 808—812 ; № 533. P. 1152—1156 ; 1993. № 535. P. 76—79.
31. Зике Р. В. Организация надзора за состоянием ликвидности кредитной организации. *Российское предпринимательство*. 2014. № 12. С. 34—40.
32. Ермаков С. Л., Фролова Е. Е. К вопросу о понятии и методах управления ликвидностью коммерческого банка. *Гражданин и право*. 2011. № 3. С. 43—57.
33. Momot T. V., Tumietto D., Rodchenko S. S., Lelyuk N. Value-based security system of the commercial bank. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*. 2019. № 2. P. 44—54.
34. Кругляк Л. И., Ивлев П. А. Финансовая безопасность организаций при взаимодействии с банковским сектором. *Международная научная конференция «Безопасность: Информация, Техника, Управление»* : сб. избр. ст. Санкт-Петербург, 2017. С. 133—136.
35. Ball A., Denbee E., Manning M., Wetherit A. Intraday liquidity: risk and regulation. *Financial Stability Paper*. 2011. June. № 11.
36. Домашенко Д. В. Влияние нетрадиционных программ поддержки банковской ликвидности на финансовые рынки. *Финансы и кредит*. 2014. № 31. С. 43—52.

Статтю рекомендовано до друку 31.08.2020 © Барановський О. І., Путінцева Т. В.

References

1. Sergienko, E. A., Chujko, I. M., & Soldatova, Ya. Yu. (2013). Imitacionnoe modelirovanie urovnya finansovoj bezopasnosti kommercheskogo banka [Imitation modeling of the level of financial security of a commercial bank]. *Analiz, modelirovanie i prognozirovanie ekonomicheskikh processov: materialy V Mezhdunarodnoj nauchno-prakticheskoj Internet-konferencii — Analysis, modeling and forecasting of economic processes: materials of the V International scientific-practical Internet conference*. 15.12.2013 — 15.02. 2014. Volgograd [in Russian].
2. Lure, K. M. (2012). Modelirovanie strategii upravleniya riskom likvidnosti bankovskoj sistemy kak instrument upravleniya denezhno-kreditnoj politikoj [Modeling the liquidity risk management strategy of the banking system as a tool for managing monetary policy]. *Kazanskij ekonomicheskij vestnik — Kazan Economic Journal*, 1, 69—75 [in Russian].
3. Markovskaya, E. I., & Vasil'eva A. S. (2015). Adaptaciya metodiki ocenki kreditosposobnosti kontragenta na rynke mezhibankovskogo kreditovaniya v usloviyah nestabil'nosti [Adaptation of the methodology for assessing the creditworthiness of the counterparty in the interbank lending market in conditions of instability]. *Nauchnyj zhurnal NIU ITMO. Ekonomika i ekologicheskij menedzhment — Scientific journal of NRU ITMO. Economics and Environmental Management*, 4, 125—135 [in Russian].
4. Polonskij, D. E. (2010). Upravlenie likvidnost'yu bankov na osnove vzaimodejstviya s trgovymi kompaniyami [Management of banks' liquidity based on interaction with trading companies]. *Bankovskie uslugi — Banking services*, 8, 20—26 [in Russian].
5. Rodchenko, S. S. (2019). Vartisno-orientovana stratehiia zabezpechennia finansovoi bezpeky komertsiiynkh bankiv [Cost-oriented strategy for ensuring the financial security of commercial banks]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kharkiv [in Ukrainian].
6. Sak, T. (2015). Finansovo-ekonomichna bezpeka komertsiiynkh bankiv Ukrainy [Financial and economic security of commercial banks of Ukraine]. *Ekonomichnyi chasopys Skhidnoevropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky — Economic Journal of the Lesia Ukrainka East European National University*, 2, 66—71 [in Ukrainian].
7. Zharii, Ya. V., & Dokhtarenko, L. V. (2013). Aktualni problemy finansovo-informatsiinoi bezpeky bankivskoi systemy Ukrainy [Actual problems of financial and information security of the banking system of Ukraine]. *Visnyk Chernihivskoho derzhavnogo tekhnolohichnoho universytetu — Bulletin of the Chernihiv State Technological University*, 1 (64), 231—238 [in Ukrainian].
8. Gajduk, V. I., Vorokov, A. L., & Gajduk, N. V. (2015). Finansovaya bezopasnost' kommercheskikh bankov: kriterii i indykatory [Financial security of commercial banks: criteria and indicators]. *Nauchnyj zhurnal KubGAU — Scientific journal KubNAU*, 114. Retrieved from <http://ej.kubagro.ru/2015/10/pdf/06.pdf> [in Russian].
9. Bolhar, T. M. (2009). Finansova bezpeka bankiv v umovakh rynkovoi transformatsii ekonomiky Ukrainy [Financial security of banks in the conditions of market transformation of economy of Ukraine]. *Candidate's thesis*. Dnipropetrovsk [in Ukrainian].
10. Khytrin, O. I. (2004). Finansova bezpeka komertsiiynkh bankiv [Financial security of commercial banks]. *Finansy Ukrainy — Finance of Ukraine*, 11, 118—124 [in Ukrainian].
11. Artemenko, D. A. (1999). Mekhanizm obespecheniya finansovoj bezopasnosti bankovskoj deyatel'nosti [The mechanism for ensuring the financial security of banking]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Rostov-on-Don [in Russian].
12. Klyuev, I. V. (2018). Upravlenie likvidnost'yu kommercheskikh bankov kak instrument obespecheniya ih finansovoj bezopasnosti. [Management of liquidity of commercial banks as a tool to ensure their financial security]. *Innovacionnoe razvitie ekonomiki — Innovative development of the economy*, 6, 3, 135—140 [in Russian].
13. Panina, D. S. (2010). Bazovye kriterii ocenki ekonomicheskoy effektivnosti i bezopasnosti platyozhnoj sistemy [Basic criteria for assessing the economic efficiency and safety of the payment system]. *Vestnik OGU — OSU Bulletin*, 8, 172—177 [in Russian].
14. Pajda, Yu. A. (2016). Podhody k formirovaniyu kompleksnoj sistemy ocenki riska likvidnosti v ramkakh sistemy upravleniya finansovoj bezopasnost'yu banka [Approaches to the formation of an integrated system for assessing liquidity risk within the financial security management system of a bank]. *Vestnik nauki i tvorchestva — Bulletin of Science and Creativity*, 7, 217—223 [in Russian].
15. Yankovskij, I. A. (2010). Prognozirovanie pokazatelej likvidnosti banka s primeneniem statisticheskoy imitacionnoj modeli [Forecasting indicators of bank liquidity using a statistical simulation model]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Minsk [in Russian].
16. Ryabichenko, D. A. (2014). Integraciya sistem upravleniya likvinost'yu i strategicheskogo planirovaniya banka: sovremennyj vzglyad [Integration of liquidity management systems and strategic planning of the bank: a modern view]. *Finansy i kredit — Finance and credit*, 32, 26—37 [in Russian].
17. Zaharova, O. V. (1999). Genezis razvitiya i sovremennyj vzglyad na sodержanie bankovskoj likvidnosti [The genesis of development and a modern view of the content of banking liquidity]. *Vestnyk FA — FA Bulletin*, 1, 26—38 [in Russian].
18. *Entsyklopediia bankivskoi spravy Ukrainy [Encyclopedia of Banking of Ukraine]*. (2001). Kyiv: Molod [in Ukrainian].
19. Bobyl, V. V. (2016). Identyfikatsiia, otsinka, planuvannia ta znyzhennia finansovykh ryzykiv za tsentramy vidpovidalnosti banku [Identification, assessment, planning and reduction of financial risks by the centers of responsibility of the bank]. *Ekonomichnyi visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu Ukrainy «Kyivskiy politekhnichnyi instytut» — Economic Bulletin of the National Technical University of Ukraine «Kyiv Polytechnic Institute»*, 13, 121—129. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/evntukpi_2016_13_20 [in Ukrainian].
20. Drozdovskaya, L. P., & Rozhkov, Yu. V. (2013). *Bankovskaya sfera: mekhanizm informacionno-finansovoj intermediacii [Banking sphere: the mechanism of information and financial intermediation]*. Yu. V. Rozhkov (Ed.). Khabarovsk: RITs KSAEP [in Russian].
21. Yurkova, H. V., & Zalunina, L. V. (2013). K voprosu ob izbytochnoj bankovskoj likvidnosti [On the issue of excessive banking liquidity]. *Den'gi i kredit — Money and Credit*, 4, 47—59 [in Russian].
22. Terent'eva, N. S. (2010). Ob effektivnosti antikrizisnogo upravleniya likvidnost'yu bankovskogo sektora [On the effectiveness of anti-crisis liquidity management in the banking sector]. *Den'gi i kredit — Money and Credit*, 8, 39—42 [in Russian].
23. Fedorov, B. G. (2000). *Novyj anglo-russkij bankovskij i ekonomicheskij slovar' [New English-Russian banking and economic dictionary]*. Saint-Petersburg: Limbus Press [in Russian].
24. Lobanov, A. A., & Chuhunov, A. V. (Eds.). (2006). *Enciklopediya finansovogo risk-menedzhmenta [Encyclopedia of financial risk management]*. Moscow: Alpina Biznes Buks [in Russian].

25. Schierenbeck H. (2003). Ertragsorientiertes Bankmanagement: Controlling in Kreditinstituten. Wiesbaden: Gabler Verlag [in German].
26. Bajdina, O. S., & Bajdin, E. V. (2010). Finansovye riski: priroda i vzaimosvyaz' [Financial risks: nature and relationship]. *Den'gi i kredit — Money and credit*, 7, 29—32 [in Russian].
27. Belyaeva, T. N., Labutina, T. V., & Grineva, S. R. (2009). Nejrosetevoe modelirovanie pokazatelej likvidnosti kreditnoj organizacii [Neural network modeling of liquidity indicators of a credit institution]. *Sovremennye naukoemkie tekhnologii — Modern high technologies*, 2, 24—30 [in Russian].
28. Andreeva, E. A. (2014). Obespechenie ekonomicheskoy bezopasnosti rossijskogo mnogofilial'nogo banka s inostrannym uchastiem [Ensuring the economic security of a Russian multi-branch bank with foreign participation]. *Candidate's thesis* [in Russian].
29. Carrere, J.-Y. (1993). L'experience de la caisse des depots et consignations. *Banque*, 535, 30—34 [in French].
30. Gouslisty, A. (1992). Gestion des liquidites dans les banques. *Banque*, 528, 574—578; 530, 808—812; 533, 1152—1156; 535, 76—79 [in French].
31. Zike, R. V. (2014). Organizaciya nadzora za sostoyaniem likvidnosti kreditnoj organizacii. [Organization of supervision over the state of liquidity of a credit institution]. *Rossijskoe predprinimatel'stvo — Russian entrepreneurship*, 12, 34—40 [in Russian].
32. Ermakov S. L., & Frolova, E. E. (2011). K voprosu o ponyatii i metodah upravleniya likvidnost'yu kommercheskogo banka [On the concept and methods of liquidity management in a commercial bank]. *Grazhdanin i pravo — Citizen and law*, 3, 43—57 [in Russian].
33. Momot, T. V., Rodchenko, S. S., Tumietto, D., & Lelyuk, N. (2019). Value-based security system of the commercial bank. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*, 2, 44—54 [in English].
34. Kruglyak, L. I., & Ivlev, P. A. (2017). Finansovaya bezopasnost' organizacij pri vzaimodejstvii s bankovskim sektorom [Financial security of organizations in interaction with the banking sector]. *Mezhdunarodnaya nauchnaya konferenciya «Bezopasnost': Informaciya, Tekhnika, Upravlenie»: Sbornik izbrannyh statej — International Scientific Conference «Safety: Information, Technology, Management». Collection of selected articles*. Saint-Petersburg [in Russian].
35. Ball, A. Denbee, E., Manning, M., & Wetherit, A. (2011, June). Intraday liquidity: risk and regulation. *Financial Stability paper*, 11 [in English].
36. Domashchenko, D. V. (2014). Vliyanie netradicionnyh programm podderzhki bankovskoj likvidnosti na finansovye rynki [The Impact of Unconventional Banking Liquidity Support Programs on Financial Markets]. *Finansy i kredit — Finance and Credit*, 31, 43—52 [in Russian].

The article is recommended for printing 31.08.2020

© Baranovskyi O., Putintseva T.